

BİLİMİN IŞIĞINDA MİLLİ SARAYLAR

Prof.Dr.Metin SÖZEN

İstanbul

BİLİMİN İŞİĞİNDA MİLLİ SARAYLAR

Kişilerin, kurumların yaşamında bir iki yıl, çok kısa sayılabilecek sürelerdir. Özellikle geçmişten geleceğe, yüklü bir tarih derinliğini ve zengin bir kültür mirasını aktarabilmiş toplumumuz için bu, kısıdan da sınırlı bir zamandır. Oysa bazen çok kısa sürelerde gerçekleştirilenlerle, geleceğe dönük köklü atılımların, kalıcı değerlerin oluşmasına da neden olunabilir. Ulusumuzun uzak-yakın geçmişinde bunun örnekleri çoktur. Kurtuluş Savaşı'nın o sıcak günlerinde Cumhuriyet'in temellerinin atılma süresi, insan ömrünün içinde bile çok sınırlı bir zamandır. Ama o yılların güçlüklerle dolu ortamında, çağın gereklerini yapma, doğruyu, geleceğin umutlu günlerini uzun kılma kaygıları, bizleri bugünlere ulaştırmıştır. O günlerin özverili insanları her şeyi, çağın gereklerine ve geleceği açık tutan yöntemlere dayamasalardı, kurdukları Cumhuriyet, günümüzün zor koşulları içinde bugün de güçlü bir biçimde ayakta duramaz, geleceğe umut ışıkları gönderemezdi.

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nce 1924'te, o umut dolu günlerde oluşturulan "Milli Saraylar"ın yaşamında da 1984 yılının böylesi bir önemi vardır. 1984 yılı Kasım ayında toplanan Milli Saraylar Sempozyumu'nda, Milli Saraylar'ın bütün sorunları, geleceğe dönük girişimlerle, bilimsel yaklaşım ve yöntemlerle çözüme ulaştırılmaya çalışıldı. 1985 ve 1986 yıllarında ise, alınan kararlar doğrultusunda somut sonuçlara götürücü uygulamalar birbirini izledi. Böylesi yüklü bir tarihsel ve kültürel mirası koruma değerlendirme çabalarının, iki yıldan daha kısa sürede, ulusal ve uluslararası boyutta geniş destek görmesinin nedenlerinin başında, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin birleştirici gücüyle, bilim, kültür, sanat çevreleriyle sağlıklı ilişkiler kurulması, her konunun bilimsel temellere dayandırılması, ülkemize özgü yöntemler denenmesi ve kısacası, büyük küçük her konuda açık bir eleştiri ortamı yaratılarak, sonucun herkes tarafından paylaşılır olması gelmektedir. Böylesi bir ortamın yaratılmasında, kuşkusuz, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlık Divanı ve onun Sayın Başkanlarının katkıları çok büyük olmuştur.

Bu yolda alınan ilk kararlar, 1985 yılında yapılan düzenlemeler konusunda Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı Necmettin KARADUMAN'ın "Ana amacımız saraylarımızın birer müze-saray, birer kültür merkezi olarak halkımızın hizmetine girmesi, yapıların kültür işlevi dışında yıpratıcı işlevlerle yüklenmemesidir. Sarayların halka açılmasıyla bugüne kadar yapılmış bazı yanlışların da ortaya

konması yararlı olacaktır. Önemli olan hataların görülmesi, düzeltilmesi, iyinin ve doğrunun bulunmasıdır. Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı, elindeki bu paha biçilmez tarih ve kültür hazinesinin, ülkenin kültür ve sanat yaşamı içinde hakettiği yeri alması için üstüne düşen bütün görevleri yerine getirmeye, bilimin ve sanatın gösterdiği yolda hiç durmadan yürümeye kararlıdır." sözleri, bu katkının, bu hızın azalmadan çoğalacağını daha o yıllarda açıkça göstermekteydi. Artık herkes, böylesi bir deneyin yaşatılması amacıyla alınan önlemlerin sürekli olmasını dilemekteydi. Bu nedenle, Milli Saraylar'daki gelişmeleri zaman geçirmeden, çok yönlü değerlendirmek gerekmektedir. Ayrıca kısa sürede ulaşılan bu sonuçlar, toplumumuzun, doğru, çağdaş, geleceğe umutla bakmayı sağlayan girişimlere nasıl özlem duyduğunu da kanıtlayacak niteliktedir.

Özellikle 1990 yılının bu son aylarında, Milli Saraylar'daki gelişmelerin sonuçları, artık bütün yönleriyle belirmeye, beklentiler de gerçekleşmeye başlamış bulunmaktadır. Ayrıntıya girmeden bunların boyutlarını görebilmek için, kısa da olsa atılım ve yenilikleri sıralamakta yarar umuyoruz. İlk kez üzerinde durulması gereken noktaların başında, "Milli Saraylar" kapsamı içine giren saray, köşk ve kasırların çevrelerinde yapılan köklü, kalıcı düzenlemeler gelmektedir. Bu alanlar, bırakılmış durumlarından hızla çıkarılarak gerçek kimliklerine ulaştırılmış, eski bütünlükleri vurgulanmış ve yeniden yaşama geçmeleri bir oranda sağlanmıştır. Böylece artık, İstanbul halkı başta olmak üzere yerli yabancı herkes, değişik yoğunluklarda da olsa, Milli Saraylar'ın bu özgün çevrelerinden yararlanabilmektedir. Dolmabahçe Sarayı, Beylerbeyi Sarayı, Aynalıkavak Kasrı, İhlamur Kasrı, Küçüksu Kasrı, Maslak Kasırları, Yıldız-Şale'nin bahçeleri bunun en güzel örnekleri arasındadır. Buralarda sergilenen tarihsel verilere dayanan bilinçli yaklaşım, birçok açıdan yeni umutların doğmasına neden olmuştur. Geniş halk yığınlarını özenle kullanmaya, tarihsel bahçelerin özelliklerini öğrenmeye, tarih-doğa ilişkisini doğru kurmaya yönelten bu çevrelerde ayrıca hem çocuklar, hem de yetişkinler için düşünülen ve uygulanan bir dizi programla, dolaylı bir sanat ortamı da yaratılmış bulunmaktadır. Bu çalışmalar, yoğunluğu arttırılarak ve sınırları genişletilerek sürdürülecektir.

Tarihsel çevrenin düzenlenmesi girişimlerinin yanısıra saray, köşk ve kasırların sağlıklı, çağdaş ve çok yönlü mekânlar olarak yaşatılması için de çalışmalar yapılmaktadır. Tümünde bilimsel verilere dayalı onarımlar yapılmasına, mekânların sağlıklı bir kullanımı sağlayacak işlevlere kavuşturulma-

sına büyük özen gösterilmekte, sonuçlar bu yolda çaba harcayan öteki kurum ve kuruluşlara da umut vermektedir. Ayrıca her saray, köşk ve kasırda, niteliklerine uygun "Müze İçinde Müze" diyebileceğimiz özelleştirilmiş birimler de oluşturulmakta ve bunların sayıları, her geçen gün artmaktadır.

Bütün bu çalışmalar için oluşturulan Milli Saraylar Daire Başkanlığı, Kültür - Bilim - Tanıtım Merkezi'nde ise, bilimsel araştırmalardan tanıtıma, arşivlerin düzenlenmesinden tarihî belgelerin, eşyaların özenle yeniden elden geçirilmesine, tüm verilerin bilgisayarda değerlendirilmesine, atölyelerde usta-çırak ilişkilerinin geliştirilmesine kadar uzanan çok yönlü çalışmalar yapılmakta, yurtiçi ve yurtdışı ilgili kurum ve kuruluşlarla da kalıcı bağlantılar kurulmaktadır. Çok kısa sayılabilecek bir süre içinde ve değişik yoğunluklarda gerçekleştirilen bu düzeyli çalışmalar sonunda ise, bu kitaptan da anlaşılacağı gibi, artık Milli Saraylar'a bağlı saray, köşk ve kasırlar, araştırmadan onarım ve tanıtıma, çevre düzenlemeye uzanan bir bütünlük duygusu içinde, geçmişten geleceğe sağlıklı ilişkilerin kurulabildiği kültür ve sanat odakları olma yolundadırlar.

Bütün bu köklü girişim ve özverili çabaların, ülkemize özgü koruma, yaşatma, değerlendirme ve tanıtma yöntemlerinin geleceğe sağlıklı bir biçimde aktarılabilmesi, yeni atılım ve gelişmelere olanak sağlayabilmesi için, tüm ayrıntılarıyla olmasa bile belgelenmesi - en azından tarih açısından - kaçınılmaz bir görevdir. Sürekli değiştiğimiz gibi tarih, yağma, yangın, yıkımlarla değil, korumak, değerlendirmek ve yaşatmakla doğru yazılabilir. Üstelik bu konuda zengin, görgülü ve deneyimli bir toplumuz.

DÜNDEN BUGÜNE SARAYLAR

Devletin yönetildiği, yönetenlerin yakın çevreleriyle birlikte yaşadığı saraylar konusunda ayrıntılı bilgilerden yoksunuz. Özellikle Anadolu'da Selçuklu ve Beylikler döneminden kalan saray ve köşklerin büyük bir bölümünün günümüze ulaşmamış olması, devlet yönetim biçiminin mimarlık ortamına yansımalarını ayrıntılı biçimde öğrenmemizi önlemektedir. Eldeki bilgiler, arşiv belgelerinden elde edilen sonuçlar, ayakta kalan örnekler de bütünü görmeyi, ayrıntılı biçimde yönetim sisteminin nasıl bir düzenlemeye gereksinim gösterdiğini açıklamaya yetmemektedir. Ancak sınırlı da olsa Selçuklu ve Beylikler döneminden kalan saray ve köşklerin tasarım anlayışlarını, ilginç bezemelerinden örnekleri gene de

saptama olanağı vardır. Ancak sultanların ve devlet ileri gelenlerinin istekleri doğrultusunda yapılan diğer işlevli yapılar yanında günümüze ulaşan saray ve köşk kalıntıları, yalın programlarıyla çok açık yargıya ulaşmamızı bir oranda önlemektedir. Sultanların ve devlet ileri gelenlerinin yaptırdığı medrese, kervansaray ve benzeri yapılarla karşılaştırıldığında sarayların görkem açısından belirli bir sınırdan düşünülmediği, ancak değişik bezemeleriyle insan sıcaklığının yapılara egemen olmasına çalışıldığı görülmektedir.

Osmanlı erken döneminin Yenişehir, Bursa, Edirne sarayları konusundaki bilgilerin sınırlılığı, Selçuklu dönemi geleneğinin ne oranda sürdürüldüğünü açıklamaya yetmemektedir. Ancak Edirne'de I. Murat döneminde yaptırılan Saray-ı Atik'ten iz kalmamakla birlikte II. Murat döneminden kalan Saray-ı Cedid-i Āmire konusunda belge, bulgu ve kalıntılardan oldukça açık bilgi edinmek mümkün olmaktadır.

İstanbul'un alınmasından sonra Fatih Sultan Mehmet'in Beyazıt'taki ilk sarayı Saray-ı Atik konusunda Edirne'deki örnekte olduğu gibi elimizde bilgi bulunmasına rağmen, günümüze belirgin bir iz kalmamıştır. 1453-1478 yılları arasında devletin yönetildiği, yönetenlerin içinde yaşadığı bu saray uzun yıllar kullanılmış, ancak 1478-1856 yıllarına kadar yönetim Topkapı Sarayı'ndan olmuştur. Saray-ı Cedid-i Āmire / Topkapı Sarayı bir bakıma yönetim ve yaşama bölümleriyle uzun Osmanlı döneminin bütün ayrıntılarını içermektedir. Topkapı Sarayı'nın gelişme süreci, geçirdiği evreler bir bakıma Osmanlı İmparatorluğu'nun aşamalarını da yansıtmaktadır. Bunun bir bölümü de 1856-1877 yıllarında Dolmabahçe Sarayı'nda sürdürülmüş, özellikle değişimleri sarayın tasarımından bezemesine kadar izleme olanağı doğmuştur. Bir bakıma bu durum Yıldız Sarayı için de söz konusudur. 1877-1909 yıllarında yönetim merkezi durumundaki Yıldız Sarayı birçok açıdan Dolmabahçe Sarayı'ndaki mimarlık anlayışından ayrılmakta, Topkapı Sarayı'nın biçimlenmesini çağrıştıran izler taşımaktadır. Bilindiği gibi 1909-1923 yılları arasında Dolmabahçe Sarayı gene merkez niteliğini korumuş, bu durum Cumhuriyet dönemiyle birlikte son bulmuştur.

Öte yandan, 16. yüzyılın sonlarından başlayarak bu yönetim merkezlerine yan hizmetler vermek ve başlangıçta küçük çapta olmak üzere, çevrelerinde başka yapılar, kasırlar, köşkler yaptırılmıştır. İstanbul'un Boğaziçi kıyılarında ya da iç kesimlerde yaygınlaşan bu tür yapıların giderek 19. yüzyıl ortalarında küçük saraylar biçimine dönüştüğü görülmektedir.

Bugün bize, bu tür yapıların gelişimi konusunda sayısız ipucu veren bu sarayların en önemlisi Beylerbeyi Sarayı'dır ve 1861 yılında bir yazlık saray olarak yaptırılmıştır. Yine küçük bir saray gibi ele alınan Küçüksu Kasrı av sonrası dinlenme amacıyla 1856'da, Yıldız Sarayı-Şale ise dönemin devlet konukevi olarak iki bina halinde, 1889 ve 1898'de inşa edilmiştir. İhlamur Kasrı ise, 1856'da Saray'a yakın bir dinlenme yeri olarak ve merasim kıtalarının resmî geçitleri için yaptırılmıştır. Maslak Kasırları, Abdülhamit'in veliahtlık dönemini geçirdiği, değişik özellikler taşıyan bir yapılar topluluğudur. İstanbul'un alınmasıyla kentin yaşamına katılan, son kez 1792'de onarıldıktan sonra günümüze kadar gelen Aynalıkavak Kasrı da özgün bir örnek olarak varlığını korumuş bulunmaktadır.

SARAYLAR ARTIK ULUSUN

Cumhuriyet döneminde ise, Mustafa Kemal Atatürk'ün verdiği önemli kararlardan biri de Osmanlı Sarayları ile ilgiliydi. Bu çok yönlü gelişmelere yol açacak karar, 3 Mart 1924'de çıkarılan 431 sayılı yasanın, 8, 9, 10 ve 11. maddelerine şöyle yansiyordu :

"Madde 8 - Osmanlı İmparatorluğu'nda padişahlık etmiş kimselerin Türkiye Cumhuriyeti arazisi dahilindeki tapuya merbut emvali menkulleri millete intikal etmiştir.

Madde 9 - Mülga padişahlık sarayları, kasırları ve emvali sairesi, dahilinde mefruşat, takımlar, tablolar, asari nefise ve sair bilumum emvali menkule millete intikal etmiştir.

Madde 10 - Emlaki hakaniye namı altında olup evvelce millete devredilen emlâk ile beraber mülga padişahlığa ait bilcümle ve sabık Hazine-i Hümayun, muhteviyatları ile birlikte, Saray ve Kasırlar ve mebana ve arazi millete intikal etmiştir.

Madde 11 - Millete intikal eden emvali menkule ve gayri menkulenin tesbit ve muhafazası için bir nizamname tanzim edilecektir."

Nizamname Vekiller Heyeti Kararı olarak 18.Mart.1341 (1925) tarihinde 1371 sayı ile çıkarılmıştı. Bu Kararnamenin birinci maddesine göre :

"Sarayları Tesbit ve Muhafaza Komisyonları adıyla kurulmuş olan komisyonlar marifetiyle mevcudu tahrir edilmekle beraber tahtı muhafazaya aldırılmış olan mebaniden Dolmabahçe ve Beylerbeyi sarayları Milli Saraylar namı altında muhafaza edilmek üzere kurulacak Milli Saraylar Müdürlüğüne, Topkapı Sarayı müze olarak kullanılmak üzere Müzeler İdaresine, Aynalıkavak ve Tophane Kasırları kongre ve konferanslara tahsis edilmek üzere Milli Saraylar Müdürlüğüne, Yıldız Sarayı teferruatı da kullanılış şekli ilerde belirlenmek üzere muvakkaten Milli Saraylar Müdürlüğüne, geri kalan emlâk istifade edilir şekle konmak üzere İstanbul Vilayeti Emlâki Milliye Müdürlüğüne terk olunmuştur."

Bu arada 10 Haziran 1341 (1925) ve 18 Teşrinisani (Kasım) 1341 (1925) ve 24 Temmuz 1930 tarihli Vekiller Heyeti kararıyla, "İhlamur, Küçüksu, Yalova Atatürk Köşkleri ve bahçesiyle birlikte Yıldız Sarayı'nın yalnız Merasim Dairesi Milli Saraylar İdaresi'ne tevdi edilmiş ve Yıldız Sarayı Merasim Dairesi'nin beynelmilel kongre ve konferanslara tahsis edilmesi" uygun görülmüştür.

Bu gelişmeler içinde Mustafa Kemal Atatürk'ün özel bir yeri vardır. 1 Temmuz 1927 tarihinde Mustafa Kemal Atatürk, Dolmabahçe Sarayı Muayede Salonu'nda kent temsilcilerine bir konuşma yapar. Bu konuşma, hem Atatürk'ün yeniden kurulmakta olan bir ülke için düşüncelerini, hem de sarayın yeni işlevini belirtmesi açısından bir dönüm noktasıdır. Atatürk bu konuşmasında şunları söylemektedir :

"İstanbul'dan çıktığım günden bugüne kadar 8 sene geçti. (...) Sekiz sene evvel mustarip, ağlayan İstanbul'dan kalbim sızlıyarak çıktım. Teşyi edenim yoktu. Sekiz sene sonra kalbim müsterih olarak, gülen ve daha güzelleşen İstanbul'a geldim. (...) Hissiyatı ve vicdanî telâkkiyatı ilim ve fen ile tenmiye ve terbiye ederek heyeti içtimaiyemizin hakiki huzur ve saadetini çalışmak ulvi bir noktai nazardır. Bu noktai nazarı, size, aziz İstanbul halkına sekiz sene evveline kadar, içinde yedi evliya kuvvetinde bir heyûlâ tasavvur ettirilmek istenilen bu sarayın içinde söylüyorum. Yalnız, artık bu saray zıllullahların değil zıl olmayan hakikat olan milletin sarayıdır ve ben burada milletin bir ferdi, bir misafiri olarak bulunmakla bahtiyarım. (...)"

Daha sonra Atatürk konuşmasını şu cümleyle tamamlar:

"Ve ben burada milletin bir ferdi, bir misafiri olarak bulunmakla bahtiyarım."

Milli Saraylar Müdürlüğü 1933 yılına kadar Maliye Bakanlığı'na bağlı olarak çalışmış, 1933 yılında ise Atatürk'ün emriyle ve Bütçe Kanunu ile de Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı'na bağlanmıştır. T.B.M.M. Başkanlık Divanı, Milli Sarayların idaresi ile ilgili yeni bir "talimatname" hazırlamış ve bu talimatname 12.3.1934 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Bu Yönetmeliğe göre (md.2) T.B.M.M. Başkanlık Divanı'na bağlı olan Milli Saraylar Müdürlüğü, yönetimi altındaki tesislerin idare, bakım ve korunmasıyla görevlidir.

431 Sayılı Yasa ve buna bağlı olarak çıkarılan Vekiller Heyeti kararları ile, yapılış amaçlarının dışında yepyeni bir kimlik kazanan Padişah emlâkinin bir bölümü, kullanım biçimlerinin belirlenebilmesi için uzun süre karar beklemiştir. Önceleri Cumhurbaşkanlığının yazlık çalışma ve yabancı devlet konuklarını karşılama mekânı olarak kullanılan Dolmabahçe Sarayı, Cumhuriyet döneminin bilimsel ve kültürel yaşamında önemli izleri günümüze uzanan Tarih ve Dil kurumlarının toplantılarına da tanık olmuştur.

Bundan sonra, Dolmabahçe Sarayı'nın ziyarete açılış-kapanışıyla ilgili bir dizi karar birbirini izlemiştir. 12.Mayıs.1924 tarihli Vekiller Heyeti Kararı'nın 6.maddesinde "Dolmabahçe Sarayı'nın kısmen veya kâmilten umuma küşadı tekerrür ettiği takdirde ziyaretçilerden alınacak duhuliye" biçimindeki amir hükümlerle ziyarete açılması kabul edilmiş ancak daha sonra, 12.Mart.1934'de kabul edilen T.B.M.M. Başkanlık Divanı Kararı ile de "Tatbikat noktasından şimdiye kadar lüzum görülmediği" gerekçesiyle madde kaldırılmıştır. Buna karşılık 1937'de, Atatürk'ün emriyle Dolmabahçe Sarayı Veliâht Dairesi, Resim ve Heykel Müzesi olarak yeniden düzenlenmiş, kültürel amaçlara yönelik çalışabilmesi için sürekli çaba gösterilmiştir.

Milli Sarayların diğer bölümleri ise, değişik nedenlerle 1964 yılına kadar kapalı tutulmuş, Yasa ile "millete intikal" eden son Osmanlı döneminin birbirinden ilginç yapıları bilim dünyasından uzakta kalmış, yeterince değerlendirilmiştir.

dirilememiştir. 1964 yılında, Millet Meclisi Başkanlık Divanı'nın 10 Temmuz tarihli toplantısında, 3340 ve 6152 sayılı yasalara dayanarak Dolmabahçe ve Beylerbeyi Saraylarının ziyarete açılmasına; 24.Ağustos.1964 gün ve 6/3530 sayılı kararlarla da ücret saptamasına karar verilmiş ve bu iki saray ziyarete açılmıştır. Bu açılma da oldukça kısa sürmüş, 14.Ocak.1971'de yine benzer nedenlerle Millet Meclisi İdare Amirliği'nin 36 sayılı yazısı ile, iki saray da ziyarete kapatılmıştır.

Böylece, kültürel mirasımızın çok özel bir kesitini oluşturan bu yapılar, yeterince değerlendirilemeden ve sergilenmeden 1976 yılına ulaşılmıştır. Açılması yolundaki önemli uyarılar birbirini izlemiş, Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk, Millet Meclisi Başkanlığı'na gönderdiği 10.Nisan.1976 gün ve 4827 sayılı yazıyla, Sarayların kültürel tanıtıma, sanat ortamına bütün yönleriyle açılması gerektiğini bildirmiştir. Ancak, Milli Saraylar'ın birbirini izleyen açılış kapanışları 1970'li yılların sonuna doğru daha da sıklaşmıştır.

25.Haziran.1979 gün ve 554 sayılı emirle ve sekiz yıl sonra açılan Dolmabahçe Sarayı, 12.Ekim.1979 gün ve 1287 sayılı emirle kapatılır, aynı yılın Aralık ayında telefon emriyle yeniden açılır. 16.Haziran.1981 gün ve 1473 sayılı emirle tekrar kapatılır. 14.Temmuz.1981 gün ve 1750 sayılı emirle ise bir kez daha açılır. Değişik kaygı ve düşünceler sonucunda başvurulmuş bu kısa süreli açılış ve kapanışlara, 28.Mart.1981 gün ve 1113 sayılı kararlarla Beylerbeyi Sarayı ve Küçüksu Kasrı; 10.Temmuz.1984 tarihinde de Yalova Atatürk Köşkleri katılır.

Bu yıllarda özellikle bilim çevrelerinde, Milli Saraylar'a bağlı saray, köşk ve kasırların yapıldıkları dönemlere ilgi artmaya başlamıştır. Ancak turizm amaçlı küçük açılımlar dışında Milli Saraylar, gerek kamuoyuna, gerekse bilim dünyasına bütünüyle kapalı bir ortamı sergilemektedir. 1984 yılı başında; Dolmabahçe Sarayı'nın yalnız Selamlık Bölümü ziyarete açık, Beylerbeyi Sarayı'nın ana binası ziyarete açık, köşk ve bahçeleri kapalı, Küçüksu Kasrı ziyarete açık, Yıldız-Şale, İhlamur Kasrı, Aynalıkavak Kasrı ziyarete kapalı, Yalova Atatürk Köşkü ziyarete açılmış, Maslak Kasırları'nda onarım çalışmaları sürdürülmekte, Florya Cumhurbaşkanlığı Köşkü ise 1976 yılında devredilmiş bulunmaktadır.

MİLLİ SARAYLAR SEMPOZYUMU'NA DOĞRU

Milli Saraylar tarihinde 1984 yılı bir dönüm noktasıdır. Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemine ait saray, köşk ve kasırlarının "millete intikal" etmesinden sonra, "millet adına" bu yapıların sahipliğini üstlenen T.B.M.M. Başkanlık Divanı, 12 Haziran 1984 gün ve 22 numaralı kararının 4. maddesi ile bir "sempozyum" düzenlenmesini karar altına almış, Milli Saraylar'ın bütünüyle gün ışığına çıkarılması ve tanıtılmasını amaçlayan çalışmaları başlatmıştır. 22 No'lu tarihsel kararın 41. maddesi aynen şöyledir :

"Başkanlık Divanı'nın İstanbul'da yaptığı incelemeler sırasında beliren görüş ve ihtiyaç dikkate alınarak,

- a. Milli Saraylarımızın daha iyi korunması ve bakımı, Türk ve dünya kamuoyuna daha geniş ölçüler içinde tanıtılması amacıyla bir sempozyum düzenlenmesine,
- b. Bu sempozyumun düzenlenmesi için hazırlık çalışmalarını yürütmek, gerekli temas ve girişimlerde bulunmak ve yapılacak çalışmaları koordine etmek üzere Başkanvekili H. İbrahim KARAL ile Kâtip Üye M. Murat SÖKMENOĞLU'nun görevli ve yetkili kılınmalarına, ..."

Daha sonra alınan 32 No'lu kararla da Sempozyum'un tarihi belirlenmektedir:

"Başkanlık Divanı'nın 17 Haziran 1984 tarih ve 22 No'lu Kararı ile düzenlenmesi kararlaştırılan Milli Saraylarımızla ilgili Sempozyumun, 15-17 Kasım 1984 tarihinde Yıldız-Şale Köşkü'nde yapılmasına karar verildi."

T.B.M.M. Başkanlığı'nın 12 Temmuz 1984 gün, 449/5707 sayılı yazısıyla da "Sempozyum Düzenleme Kurulu" oluşturulmuş ve görevlendirilmiştir:

"Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlık Divanı'nın 12 Haziran 1984 tarih ve 22 Sayılı Kararı ile yapılması kararlaştırılan ve 22.6.1984 tarih ve 449/5179 Sayılı yazımızla ilgili kurum, kuruluş ve kişilere duyurulmuş bulunan "MİLLİ SARAYLARIMIZ" sempozyumunun plânlanması ve programlanması için gerekli kararları ve tedbirleri almak üzere, aşağıda yazılı kişilerden oluşan bir "Sempozyum Düzenleme Kurulu" teşkili uygun görülmüştür.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanvekili Sayın H. İbrahim KARAL'ın başkanlığında çalışmalarını yapacak olan bu Kurul'un ilk toplantısı 30 Temmuz 1984 Pazartesi günü saat 14.00'de Dolmabahçe Sarayı'nda yapılacaktır. Toplantı tarihinde bir değişiklik olduğu takdirde ayrıca bildirilecektir.

Bu önemli görevi kabul buyuran Sempozyum Düzenleme Kurulu Sayın üyelerine şimdiden teşekkürlerimi ve çalışmalarında başarı dileklerimi sunar, gereğini rica ederim.

MİLLİ SARAYLAR SEMPOZYUMU Düzenleme Kurulu; T.B.M.M. Başkanvekili Halil İbrahim KARAL, T.B.M.M. Başkanlık Divanı Üyesi (Kâtip Üye) M. Murat SÖKMENOĞLU, Yıldız Vakfı Başkanvekili Avni AKYOL, Kültür ve Turizm Bakanlığı Müsteşarı Kemal GÖKÇE, M.S.Ü. Rektörü Prof. Muhteşem GİRAY, Boğaziçi Üniversitesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Abdullah KURAN, İ.T.Ü. Öğretim Üyesi Prof. Dr. Metin SÖZEN'den oluşuyordu.

Yapılan ilk Düzenleme Kurulu toplantılarında, bir Yürütme Komitesi oluşturularak çalışmalara başlandı. Prof. Dr. Metin SÖZEN başkanlığındaki Yürütme Komitesi'nde de üye olarak M.S.Ü. Öğretim Görevlisi Dr. M. Sinan GENİM, Yıldız Üniversitesi Öğretim Görevlisi Lemi Şevket MEREY, Milli Saraylar Daire Başkanı Tefvik PÜLTEN, TAÇ Vakfı Genel Sekreteri Prof. Dr. Ümit SERDAROĞLU, M.S.Ü. Öğretim Üyesi Prof. Halûk SEZGİN bulunmaktaydı.

Çalışmalara, Dolmabahçe Sarayı Mefruşat Dairesi'nin birinci katında özel bir büro kurularak başlandı ve çeşitli kuruluşlardan katılan uzman elemanlarla özel bir "sekreteryaya" oluşturuldu.

Başlangıçta, hem genel sekreterlik görevlerini üstlenen, hem de sempozyumun teknik olarak uygulanmasından basın ve halkla ilişkilerine, sergi, yarışma gibi yan etkinliklerin düzenlenmesinden sonuçlarının derlenmesine kadar her konuda, doğrudan doğruya etkin olan bu "sekreteryaya", sempozyum sonrasındaki aşamalarda yine etkin bir rol oynayacak ve Milli Saraylar'da sempozyum sonrası atılan bütün adımlara, kuram ve uygulama düzeyinde yoğun bir destek sağlayacaktır. Yine Prof. Dr. Metin SÖZEN yönetiminde çalışan bu çalışma grubunda görev alan uzmanlar, M.S.Ü. Öğretim Görevlisi, Ressam-Grafiker Ersu PEKİN, Mimar, Yazar, Fotoğrafçı (Kültür ve Turizm Bakanlığı Görevlisi) Samih RİFAT, Arkeolog (Kültür ve Turizm Bakanlığı Görevlisi) Ezel İLTER, Sanat Tarihçisi (Kültür ve Turizm Bakanlığı Görevlisi) Ayten SERHATOĞLU, Arkeolog (T.A.Ç. Vakfı Görevlisi) Eşref İLTER, Mimar-Restoratör (Karadeniz Teknik Üniversitesi Görevlisi) Bülent GÜNGÖR, Mimar-Restoratör (T.A.Ç. Vakfı Görevlisi) Yaman İREPOĞLU, Mimar Zehra UÇAR, Arkeolog Arzu KARAMANİ idi.

Sempozyum Düzenleme Kurulu, hazırlık çalışmaları boyunca iki duyuru yayınladı. Konuyla ilgili tüm kişi ve kuruluşlara gönderilen bu duyurularda, Sempozyum'un amaçları vurgulanıyor ve T.B.M.M. Başkanlığı'nın beklentileri dile getiriliyordu. Birinci duyuruda :

"T.B.M.M. Başkanlığı'nca ilk kez düzenlenen 'Milli Saraylar Sempozyumu'

15-17 Kasım 1984 tarihinde İstanbul'da, Yıldız Sarayı-Şale'de yapılacaktır. Sempozyumda, saraylarımızın daha iyi korunması, bakımı, kullanımı, değerlendirilmesi, Türk ve Dünya kamuoyuna tanıtılması amacıyla çeşitli konular, toplu bir biçimde ele alınarak, tartışılacak ve ortaya çıkacak önerilerin uygulama olanakları araştırılacaktır.

Sempozyumun genel amacı, uygulamaya yönelik somut önerilere ulaşabilmektir. Sizlere ulaştırılan 'Ön Duyuru'dan da anlaşıldığı gibi, bildirilerin bazı ana konular üzerinde yoğunlaşması istenmektedir. Bu uyarı ışığında, ayrıntılı konuların daha sonraki toplantılarda görüşülmek üzere ileriye bırakılması ve yoğunluğun aşağıda belirtilen ana konulara yöneltilmesi uygun bulunmuştur.

Sempozyum Bildiri Konuları:

Saraylarımızın,

- a. Tarihsel gelişimi; bu konudaki kültürel ve bilimsel birikim,
 - b. Tanıtılması ve günümüzdeki durumlarının belirlenmesi,
 - c. Bakım, onarım ve kullanım sorunları,
 - d. Kültür, sanat ve turizm ortamına katkıları
- olmak üzere dört ana bölümde toplanmıştır."

denilmekte ve bildiri özetleriyle katılma formlarınının 4 Ekim 1984 gününe kadar Sempozyum Düzenleme Kurulu'na gönderilmesi istenmekteydi.

İkinci duyuruda da aşağıdaki düşüncelere yer verilmişti:

"T.B.M.M. Başkanlığı'nca düzenlenen 'Milli Saraylar Sempozyumu', önceden programlandığı ve açıklandığı gibi, 15-17 Kasım 1984 tarihleri arasında, Yıldız Sarayı-Şale'de yapılacaktır. Geçtiğimiz günler içinde sempozyum hazırlık çalışmaları tamamlanmış, program kesinleşmiş, yapılan duyuru ve çağrılar sonucunda Sempozyum Düzenleme Kurulu'na yüze yakın bildiri ile, beş yüze yakın da dinleyici olarak katılma isteği ulaşmıştır.

Gönderilen bildiri özetleri, sempozyumun ilk duyuruda belirtilen amaçları ve üzerinde yoğunlaşılması istenilen dört ana konu doğrultusunda, Düzenleme Kurulu'nca değerlendirilmiş, bu ana konular çerçevesinde tüm düşünce ve çalışmaların sempozyumda dile getirilebilmesi için yeni bir yöntem saptanmıştır. Ekli programda da görüldüğü gibi, tüm bildiri verenler, konuşmacı ve tartışmacı olarak iki grupta toplanmış, tartışma süreleri olabildiğince geniş tutulmuş, son güne yerleştirilen bir panel ile de bütün konuşulanların toplu bir biçimde irdelenmesi ve somut önerilere dönüştürülmesi amaçlanmıştır.

Bu sempozyumdan beklenenlerin başında, bazı saray yapılarının kullanım ve korunmasını üstlenmiş kurumların, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin kurumlar-üstü, tarafsız ve birleştirici önderliğinde, bilimsel bir tartışma düzeyinde biraraya gelmeleri, karşılıklı deneyimlerden yararlanılması ve ortak çözümlere ulaşılması gelmektedir. Bunun yanısıra konuyla ilgili tüm düşünür, sanatçı ve bilim adamlarının, düşüncelerini bildirilerle sunmanın ötesinde, dinamik ve üretken tartışmalar içinde ortaya koymaları ve bu yolla, yine somut önerilere, uygulamada izlenecek yol ve yöntemlere ulaşılması başlıca amaç olarak ortaya çıkmaktadır."

Sempozyum beklenenin ve umulanın çok üstünde bir ilgi görmüş ve katılacakları Şale'de ağırlamak önemli bir sorun olarak ortaya çıkmıştı. Şale'nin ünlü Tören Salonu uzun ve titiz çalışmalar sonucunda düzenlenmiş, davetiyelere iliştirilen ve "önemli" olduğu belirtilen bir notta sempozyumun düzenlendiği Salon'un ve içindeki eşyanın değeri konusunda konuşmacı ve dinleyiciler uyarılmıştı.

"Milli Saraylar Sempozyumu", konuyla ilgili bir dizi yan çalışmayla birlikte, "saraylarımız" kavramı çevresinde düzenlenmiş sergilerin açılışlarıyla başlayan bir haftanın son üç gününde yapıldı. Sempozyumda tartışılacak konulara görsel boyutlar kazandırmak amacını taşıyan ve herbiri konunun ayrı bir yönünü gündeme getiren bu sergiler ve oturumlar, İstanbul'da uzun süre unutulmayacak kültür ve sanat ağırlıklı zengin bir ortam yaratıldı.

Özel olarak tasarlanmış etkinliklerin akışı şöyleydi :

M.S.Ü. Resim ve Heykel Müzesi'nde "İlk ve Orta Dereceli Okullar Resim Yarışması", "Türk Resminde Saray"; Topkapı Sarayı Müzesi'nde "Resimlerde Osmanlı Sarayı"; Süleymaniye Kütüphanesi'nde "Sarayda Kitap ve Güzel Sanatlar"; Dolmabahçe Sarayı Resim Galerisi'nde "Saraylarımızdan Tablolar I" sergilerinin açılışı; Yıldız-Şale'de Sempozyumun ilk gün oturumları; "Geçmişten Günümüze Saraylarımız" ve Yıldız Sarayı Çit Kasrı'nda "Yıldız Sarayı Fotoğraf Albümünden Örnekler", sergilerin açılışı; ikinci gün oturumları; Yıldız Üniversitesi Sergi Salonu'nda "Yıldız Sarayı ile ilgili Çalışmalar" sergisinin açılışı ve üçüncü gün oturumları.

Sempozyum, 15 Kasım 1984 Perşembe günü, Cumhurbaşkanı Kenan EVREN, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı Necmettin KARADUMAN, Başbakan Turgut ÖZAL, bakanlar, milletvekilleri, çeşitli düzeylerden yöneticiler, komutanlar, sanat, düşünce ve

bilim adamları, basın mensupları ve kalabalık bir davetli topluluğunun katıldığı törenle açıldı. Sempozyumun açılış konuşmasını yapan T.B.M.M. Başkanı Necmettin KARADUMAN, konuklara düşüncesini şöyle açıklıyordu:

"Varlığımız ve katkılarınızla onurlandırdığınız bu sempozyum, T.B.M.M.'nin tarihi ve yasal bir görevi yerine getirme yolundaki çabalarının ilk ürünüdür. Bildiğiniz gibi Osmanlı saray yapılarının büyük bir bölümü Cumhuriyet'in ilanından hemen sonra 1924 yılında çıkarılan 431 Sayılı yasa ile milli egemenliğin tek sahibi ve kullanıcısı olan Türk milletine ve onun temsilcisi Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne devredilmiştir. O tarihten bugüne dek bu yapıların restorasyonu, bakımı, onarımı ve kullanımı Türkiye Büyük Millet Meclisi'nce sürdürülmektedir. Ancak paha biçilmez bir kültür mirasını oluşturan bu yapıların yeterince değerlendirildiği ve arzu edilen ölçülerde kamu yararına açılabilirdiği söylenemez.

Oysa Büyük Önder Atatürk birçok konuda olduğu gibi bu konuda da izlenmesi gereken yolu göstermiştir. Dolmabahçe Sarayı'nın Veliht Dairesi'nde bir Resim ve Heykel Müzesi açtırarak, Dolmabahçe Sarayı'nda alfabe çalışmalarını, Dil ve Tarih Kurultayları yaptırarak, kapanan saltanat çağı ile birlikte sarayların yönetim yapıları olarak işlevlerinin bittiğini ve artık kültür yapıları olarak işlevlerini sürdürmeleri gerektiğini açıkça belirtmiştir.

Bugün 64 yıllık bir deneyimin ardından Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı; bu büyük hazinenin, bu büyük kültür mirasının, Büyük Önder'in işaret ettiği yolda yeniden değerlendirilmesi, saraylarımızın daha iyi korunması, bakım ve onarımlarının bilimsel esaslara göre yürütülmesi, bu yapıların daha iyi tanınması, Türk ve Dünya kamuoyuna daha geniş boyutlarda tanıtılması amaçlarıyla bu sempozyumun düzenlenmesini kararlaştırmıştır.

Başlıca maksadımız Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin kurumlarüstü, tarafsız ve birleştirici önderliğinde, konuyla ilgili tüm kişi ve kuruluşların biraraya gelmeleri, "Saraylarımız" kavramının bir kültür mirası sorunu olarak bütün boyutlarıyla irdelenmesi ve daha önceki aşamalarda belirtilen ana konular çerçevesinde uygulamaya ışık tutacak somut önerilere ulaşılmasıdır."

Daha sonra konuşan Kültür ve Turizm Bakanı Mükerrrem TAŞCIOĞLU ise şu düşünceleri dile getirdi:

"Kültür ve Turizm Bakanlığı 'Milli Saraylar' sorunuyla çok yakından ilgili bir Bakanlık'tır. Topkapı Sarayı, Yıldız Sarayı gibi çok büyük ve önemli

saray kompleksleri bugün Bakanlığımızın kullanımı ve denetimi altındadır. Doğaldır ki, gerek bu sarayların bakımı, onarımı, restorasyonları, gerekse Türk ve Dünya kamuoyuna tanıtılmaları konularında Bakanlığımızın çeşitli sorunları vardır. Bu sorunların çözümlenmesinde, başka saray yapılarını ellerinde bulunduran kurum ve kuruluşlarla işbirliğine girilmesi, çoktandır üzerinde durulan, düşünülen bir konudur.

Bu nedenlerle Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin böylesi bir girişimde bulunması, böylesi bir önderliği üstlenmesi, Bakanlığımız açısından son derece sevindirici olmuştur. Bu girişim, Bakanlığımızın her kademesinde ilgiyle karşılanmış, Bakanlığımıza bağlı bütün birimler seferber edilerek, sempozyumun düzenleme hazırlıklarına, eldeki tüm güçle yardımcı olmaya çalışılmıştır.

Şimdi, Sayın Meclis Başkanı'nın da belirttiği gibi, söz bilim adamlarınının, düşünürlerin, sanatçılarıdır. Yapılacak bu üç günlük çalışmada kültür dünyamızın güzide temsilcileri, çeşitli konularda görüşlerini ortaya koyacaklar, tartışacaklar, çeşitli sonuçlara varacaklardır. Bu sonuçların, gerek Türkiye Büyük Millet Meclisi, gerek Kültür ve Turizm Bakanlığı, gerekse ellerinde saray yapıları, saray parçaları ya da başka tarihi yapılar bulunduran tüm kuruluşlar için çalışmalara ışık tutar nitelikte olması, bu sonuçlardan uygulamada yararlanılabilmesi, en içten dileğimizdir."

Kültür ve Turizm Bakanı'nın ardından konuşan Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanvekili ve Sempozyum Düzenleme Kurulu Başkanı Halil İbrahim KARAL ise şunları söyledi:

"Bugüne, oİdukça uzun bir çalışma döneminin, yorucu çabaların ardından gelindi. Aranızdan, bu boyutlarda bir bilimsel toplantının hazırlık çalışmalarına katılanlar bu sözlerimi daha iyi anlayacaklardır sanıyorum. Öte yandan böylesi bir toplantının, konuyla ilgili tüm kişi ve kuruluşların tam desteği olmadan düzenlenmesi de kesinlikle olanaksızdı. Ne mutludur ki bu çalışmada, bu destek tümüyle sağlanmış, konuyla ilgili tüm kişi ve kuruluşlar, en baştan başlayarak, katkı, yardım ve desteklerini esirgememişlerdir. Bu nedenle, çabamıza katkıda bulunan herkese, huzurlarınızda bir kez daha içtenlikle teşekkür etmek istiyorum.

Bugün Düzenleme Kurulu için bitmiş gibi görünen hazırlık çalışmalarının ardından, aslında bir bitiş değil, bir başlangıç noktasına gelmiş bulunuyoruz. Konuyu bütün boyutlarıyla ele aldığımızda, bu sempozyumun, geleceğe

uzanacak bir dizi çalışmanın ilki olarak görüldüğü, ardından bu çalışmayı tamamlayacak, ayrıntılara inecek başka bilimsel toplantılar, sempozyumlar yapılmasının gerektiği açıkça ortaya çıkmaktadır. Ve bu çalışmalar dizisinde sağlıklı sonuçlara ulaşılması, bu ilk adımın, bu ilk sempozyumun başarılı bir biçimde sonuçlanmasıyla çok yakından bağlantılıdır.

Bugün ülkemizin içinde bulunduğu bütün sorunlar, doğrudan ya da dolaylı bir biçimde ülkenin ana sorunlarından biriyle, Ulusal Kültür Sorunu ise, ulusal bir kültür sentezini, genel anlamda ve sürekli olarak kurma, ayakta tutma, yaşatma ve yayma sorunudur. Bugün ve önümüzdeki günlerde ele alacağımız, tartışacağımız, irdeleyeceğimiz "Milli Saraylar" kavramı ise Ulusal Kültür Sentezi'ni oluşturan mozaığın en önemli parçalarından biridir. Bu nedendir ki "Milli Saraylar Sempozyumu" ülkemizin temel bir sorununu ele alacak ve çok önemli boyutlarda bir kültür olayına dönüşecektir, dönüşmelidir."

Açılış töreninde son konuşmayı yapan Sempozyum Yürütme Komitesi Başkanı Prof.Dr. Metin SÖZEN ise olayın başka bir yönünü vurguluyordu:

"Bu kapılar Cumhuriyet tarihinde, yakın tarihte ikinci kez açılıyor. Bu açılmanın başka bir nedeni var. Belki çok açılmıştır; ama bilim, kültür, sanat çevreleri, bu anlamda bir toplantıyı ikinci kez görüyorlar. Çünkü Ulu Önder Mustafa Kemal Atatürk, kurduğu yeni Cumhuriyetin, tarihsel, kültürel temelini kurmak için, geçmişin çağdaş yöntemlerle araştırılması gerektiğini, bu yöntemlerin ışığında, olayların önüne geçerek, dünyada ve ulusal boyutta çağdaş bir Türkiye yaratmanın ancak araştırmadan geçeceğini, işte 30'lu yıllarda yaptığı bu ilk toplantıda ortaya koymuştu. Bunun anlamı büyüktü; çünkü çağdaş bir Türkiye'nin ancak dünyadaki gelişmeleri gününde izleyebilen, kendi geçmiş kültür varlığını, kimseye muhtaç olmadan araştırabilen, dünya kültür varlığını, kendi araştırmacısı ve bilim adamıyla, kısa zamanda, doğru ve çağdaş yöntemlerle öğrenmeyi başarabilen kadrolarla kurulabileceğini biliyordu. Tüm sanatçıları, kültür adamlarını, Dolmabahçe'de, 30'lu yıllarda biraraya getirdi, günlerce çalışıldı ve bugün gördüğünüz, tarihimizin ve kültürümüzün gerçek biçimde aydınlanması yolundaki yapıtlar, ürünler, eserler, o günlerin verdiği hızla oluştu.

Bu toplantı, O'nun ardından gene düşünce, kültür, sanat, bilim adamlarının tüm varlığıyla katılacağı ikinci toplantıdır. Bu toplantının kapsamı "Saraylarımız" başlığı altındaki kapsamı aşıyor. Çünkü "Saraylarımız" başlığı

altındaki kültür varlıkları, geçmiş kültürümüzün her boyutuna ışık tutacak niteliktedir. O yüzden 'Milli Saraylar Sempozyumu' yalnızca bir mekân, bir mimarlık araştırması olarak düşünülmemelidir. Bu sempozyumun konuları, uzun bir kültürün çocukları olarak bizlere, yaşamımızdan yönetimize, yönetimimizden kültürümüze ve sanatımıza uzanan yolları gösterecektir. O yüzden derim ki bu toplantı Mustafa Kemal Atatürk'ün 30'lu yıllarda verdiği ışıklı yolun aynı güçte bir devamı olsun; bizim dünya ulusları içindeki kültür varlığımız, bugünden sonra daha sağlam, daha köklü, herkesi inandırıcı biçimde ortaya çıksın."

Açılış konuşmalarının ardından Sempozyum için özel olarak hazırlanan ve gördüğü büyük ilgi üzerine sempozyumun son gününde bir kez daha yinelenen "Dünden Bugüne Saraylarımız" adlı bir mültivizyon gösterisi yapıldı. Öğleden sonra da bilimsel oturumlara başlandı.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı Necmettin KARADUMAN'ın aralıksız izlediği Sempozyumun üç günü yoğun bir bilimsel çalışma ortamında, ilginç tartışmalarla, ilginç bilgi alışverişleriyle geçti. "Saraylarımız" kavramı tüm boyutlarıyla gündeme getirildi, irdelendi, tartışıldı. Bu üç günlük yoğun çalışmanın ardından sempozyumun kapanış konuşmasını yapan Sempozyum Düzenleme Kurulu Başkanı Halil İbrahim KARAL şunları söylüyordu:

"'Milli Saraylar Sempozyumu' Düzenleme Kurulu Başkanı ve en baştan başlayarak bu çabaya emek vermiş bir kişi olarak, üç gündür sürdürdüğümüz bu yoğun ve heyecan verici çalışmanın sonuçlanmasını görmek, bu kapanış konuşmasını yapmak bana mutluluk ve onur veriyor.

Bu sempozyum, konusuyla ve konunun ele alınışıyla bir 'ilk' olma özelliğini taşıyor. Bu nedenle de, başlangıçtan bu yana amacımız, klasik bir sempozyum düzenlemekten çok 'Saraylarımız' konusunun, sıcak ve canlı bir hafta boyunca, çeşitli düzlemlerde, çeşitli kurumlarda, basında, kamuoyunda gündeme gelmesini sağlamak, konuya aydınlık getirecek bir düşünme - araştırma - tartışma ortamını hazırlamak olmuştur. Bu açıdan belirli bir başarıya ulaştığımızı, sanırım gönül rahatlığıyla söyleyebilirim. Konu, beklediğimiz, özlediğimiz ölçülerde, gerek burada, konuyla ilgili kuruluşlar, bürolar bünyesinde, gerekse basında, kamuoyunda yankılarını bulmuş, tartışılmış, gündeme getirilmiştir.

Düzenleme çalışmaları sırasında, başta sözünü ettiğimiz 'sıcak ve canlı hafta'nın oluşturulması amacıyla, sempozyumu bu salonun dışına taşırmaya

çaba gösterdik. Bu anlayışla düzenlenen sergiler, birer bildiri niteliği taşıyan ve konunun görsel boyutunu aydınlatmaya yönelik sergilerdir. Bu görsel boyutun önemi, sergi broşürlerinde özenle vurgulanmış, mültivizyon gösterisiyle yine bu boyutun altı çizilmiştir.

Sempozyumun geleceğe tutacağı ışıklar dışında iki büyük yararının hemen görüldüğünü söylemek istiyorum. Bunların birincisi, konuyla ilgili tüm kişi ve kuruluşların - başlangıçta düşüncelerde oluşan bazı sorular da hemen ortadan kalktıktan sonra - Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin kurumlarüstü ve tarafsız öncülüğünde biraraya gelmeleri ve eşine az rastlanacak bir güçbirliğinin, istendiğinde ortaya konabileceğinin kanıtlanmasıdır. İkinci olarak, bizim kendi bünyemizde, Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne bağlı sarayların yönetiminde, bu tür bir çalışmaya girilmiş olması bizim için çok önemli bir deney olmuştur.

Bugünden başlayarak yeni bir çalışma dönemine girmekteyiz. Daha önceki konuşmalarında da belirttiğim gibi bugün bir sonuç noktasına değil, bir başlangıç noktasına gelmiş bulunuyoruz. Bugünden başlayarak bu sempozyumun çalışmaları, hızla ve çeşitli biçimlerde değerlendirilecek, ortaya konan önerilerden uygulamada yararlanılabilmesi için gerekli çalışmalar hızla yapılacak, bu değerlendirmeler hızla sizlere de ulaştırılacaktır. Sempozyum sonuçlarının, çeşitli saray yapılarının kullanım ve bakımını üstlenmiş başka kurum ve kuruluşlar için de yararlı, ışık tutucu, aydınlatıcı olduğunu umuyorum; bu yapılan çalışmada sağlanan işbirliğinin zaman içinde sürdürülmesini içtenlikle diliyorum."

"Milli Saraylar Sempozyumu"nun son konuşmasını yapmak üzere kürsüye gelen Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı Necmettin KARADUMAN da gözlemlerinin sonuçlarını şöyle açıklıyordu:

"Bu forumda çeşitli fikirler ortaya kondu, çeşitli öneriler ileriye sürüldü, bir sayın konuşmacımızın belirttiği gibi, söylenmedik söz kalmadı; herşey konuşuldu, herşey geniş boyutlarda tartışıldı. Amacımız, bu sempozyumu düzenlemekteki amacımız, zaten böyle bir noktaya ulaşmaktı. Biz bilimin sesine, sanatın sesine kulak vermekten içtihap edemedik. Çünkü, doğruları bulmakta bize en doğru yolu göstermekte o muhitten gelecek ışık değer taşı-maktaydı. Bu anda sempozyumun başarılı bir şekilde hedefine ulaştığını söyleyebilirim. Esas hedef olan millî saraylarımızın restorasyonu, korunması;

bakımı ve daha geniş boyutlarda Türk halkına, dünya kamuoyuna açılması konuları burada çok iyi tartışıldı, çok iyi fikirlere bağlandı. Ancak, hepimizin de takdir edeceği üzere önemli olan burada konuşulandıktan sonra ileri sürülen fikirlerden sonra gelecekte yapılacaklardır. Ben bu bakımdan sempozyumun başarıyla hedefe ulaştığını söylerken, bu üç günlük saygıya değer çabaların büyük bir başarı olduğunu da söyleyemeyeceğim; bunu bir büyük başarı olarak kabul edemeyeceğim. Çünkü işin esas ağırlığı arkadadır, kesafeti arkadadır. Biz büyük bir sorumluluk yüklenmiş insanlar olarak gelecekte bizi bekleyen ağır işlerle karşı karşıyayız. Yalnız, takdir buyurduğunuz üzere, millî saraylarımız hepimizindir, bütün Türk Milletindedir. Bu bakımdan sorumluluk ortaktır, hepimizindir. Ben inanıyorum ki, bu sorumluluk bilincinde birleşecek Türk aydınları, ileride önümüze çıkacak güçlükleri de yenmeyi başaracaktır. Bu inançla işe el attık, bu inançla bundan sonraki aşamaları da sizin desteğinizle, büyük çabalarınızla aşmaya muvaffak olacağız."

"Milli Saraylar Sempozyumu" bu umutlarla, bu beklentilerle sonuçlandı. Sıra sempozyum sonuçlarını toplamaya, bildirimleri yayınlamaya ve sonuçları değerlendirmeye gelmişti. Sempozyumu hazırlayan çalışma birimleri çalışmalarını hızla sürdürdüler ve sempozyumun üçüncü büyük aşamasına geçildi.

SEMPOZYUM SONUÇLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ VE İLK UYGULAMALAR

Sempozyum ardından ilgili kurum ve kişilere gönderilen üçüncü bir duyuruyla verilen bildirimlerin hazırlanan yayın kapsamına girecek özende ve istenilen ölçülerde hazırlanarak, 10 Aralık 1984 gününe kadar, Dolmabahçe Sarayı Milli Saraylar Sempozyumu Bürosu'na ulaştırılması istenmekteydi. Gönderilen bildiri metinleriyle ve hızla "Milli Saraylar Sempozyumu - Bildiriler" Kitabı'nın hazırlık ve basımı çalışmalarına girişildi.

Sempozyum Yürütme Komitesi Başkanı Prof.Dr.Metin SÖZEN'in başkanlığında sempozyumun ön hazırlıklarını yapan çalışma birimi, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı'nın istekleri doğrultusunda bu kez iki yönlü bir çalışmaya yöneldi; bir yandan "Bildiriler" Kitabı'nın hazırlık çalışmalarını yürütürken, bir yandan da Milli Saraylar Daire Başkanlığı'yla işbirliği içinde sempozyum sonrasının 'ilk uygulama çalışmaları'na ve 'yasal düzenlemeler' için gerekli atılımlara girişti.

Sempozyum sonrasının ilk uygulama girişimleri, kuramsal düzeyde yapılan çalışmalar oldu. Sempozyum'un getirdiği düşünce birikimi ve öneriler dizisinden yola çıkan çalışma birimi, sarayların birer kültür odağı olarak örgütlenmesi, birer araştırma merkezi - müze olarak işleve kavuşturulması için gerekli ön çalışmaları yaparak kısa süre içinde Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı'na sundu.

"Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne Bağlı Saray, Köşk ve Kasırların Kullanım ve İşletilmesi Konusunda Karar Taslağı" adı altında hazırlanan bu çalışma, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlık Divanı'nda görüşüldü, son biçimini aldı ve 3 Mayıs 1985 gün 55 sayılı Divan Kararı olarak yürürlüğe girdi.

Köklü gelişmelere yol açan bu tarihi kararın giriş ve ana ilkeler bölümü aynen aşağıdaki gibidir.

"Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlık Divanı 3 Mayıs 1985 Cuma günü, saat 10.30'da, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı Necmettin Karaduman'ın başkanlığında Başkanvekilleri A.Halim Aras, Ledin Barlas, Halil İbrahim Karal, İdare Amirleri; Lutfullah Kayalar, M.Şükrü Yüzbaşıoğlu, Turgut S.TİRALİ, Kâtip üyeler; Saffet Sakarya ve Cemal Özbilen'in katılımıyla toplandı.

Gündeme geçilerek;

A. Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı yönetiminde bulunan Milli Saraylar (saray, köşk ve kasırlar) 'ın kullanımı, işletilmesi, tanıtılması ve buralarda bilimsel araştırma yapılması konularında aşağıdaki 'Ana İlkeler'in saptanmasına;

1. Milli Saraylar Daire Başkanlığı bünyesinde bulunan saray, köşk ve kasırların herbiri, yapıldıkları ve kullanıldıkları dönemlerin tefrişine uygun olarak döşenmiş bir biçimde, bilimsel yöntemlerle korunan birer müzedirler.
2. Bu müzeler, belli koşullarda ziyarete açıktır. Belirlenmiş koşullar altında bu müzelerde film ve fotoğraf çekilmesine, bilimsel araştırmalar yapılmasına izin verilmiştir.
3. Müze fonksiyonu dışındaki kullanımları için belli esaslar saptanacak, bu esaslar dahilindeki çeşitli kullanımlar Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı yetkisine bırakılacaktır.
4. Bu saray-müzelerin tanıtımına ilişkin her türlü yayın, giriş, gezi ve kafeterya hizmetlerinin bir işletme biçiminde yürütülmesi TBMM Vakfı'nca yapılacaktır.

Kararın diğerk bölümlerinde 'Sarayların Kullanımı ile İlgili Esaslar' (14 Madde), 'Sarayların İşletme Esasları' (3 Madde) 'Sarayların Yayın ve Tanıtım Esasları' (10 Madde), 'Yönetmelikler' (4 Madde) ana başlıkları altında, sarayların kullanımı, işletilmesi, tanıtımları, yayınları ve yönetmelikleri konuları, ayrıntılı bir biçimde tanımlanıyor, saptanıyor, karar altına alınıyordu. Bu arada, Kültür-Bilim-Tanıtım Merkezi ile ilgili karar yürürlüğe giriyordu.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı Necmettin KARADUMAN, bu konudaki ilk açıklamayı 18 Haziran 1985 günü, 17. dönem 2. yasama yılı çalışmalarının sona ermesi nedeniyle Türkiye Büyük Millet Meclisi Tören Salonu'nda düzenlenen basın toplantısında yaptı:

"Geçen Yasama Yılı sonunda yaptığım basın toplantısında belirttiğim son derece değerli bir kültür mirası olan Millî Saraylarımızın kapsamlı bir program uygulanarak, kitle turizmine ve bilimsel araştırmalara açılması için başlattığımız çalışmalar, bugün ilk meyvelerini vermeye başlamıştır. Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı'nın önderliğinde, başta Kültür ve Turizm Bakanlığı olmak üzere, Üniversitelerimiz ve bilim adamlarının oluşturduğu Kurul'un düzenlediği Millî Saraylar Sempozyumu 15-17 Kasım 1984 tarihleri arasında gerçekleştirilmiş ve bunun neticesinde Başkanlık Divanımız, Millî Sarayların kullanımı, işletilmesi, tanıtılması ve buralarda bilimsel araştırma yapılması konularında ana ilkeleri saptamış ve bu ilkeler çerçevesinde uygulanacak yönetmelikleri çıkarmış bulunmaktadır. Buna göre; Saraylarımızın her birinin Saray-Müze olarak, sorunları ve öncelikleri dikkate alınarak, belli koşullarda ziyarete açılmasına ve buralarda film ve fotoğraf çekilmesine, bilimsel araştırmalar yapılmasına izin verilmiştir. Bu Saray-Müzelerin tanıtımına ilişkin her türlü yayın, giriş, gezi ve kafeterya hizmetlerinin bir işletme biçiminde yürütülmesi, geçen yıl sonuna doğru kuruluşu tamamlanarak faaliyete geçen TBMM Vakfı'nca yapılacaktır.

Aralıksız olarak sürdürülen yoğun gayretler sonucunda, ilk olarak 4-5 Temmuz 1985 tarihlerinde başta Dolmabahçe Sarayı'nın, bugüne kadar kapalı bulunan Harem, Selamlık ve Kuşluk Bölümleri, Beylerbeyi Sarayı Set Bahçeleri ve içindeki Köşkleri, Yıldız Sarayı / Şale Köşkü ve döneminin çok önemli bir örneği olan Aynalıkavak Kasrı'nı belli koşullar içinde ziyarete açmış olacağız. Kısa zamanda alınan bu güzel sonuçtan dolayı büyük mutluluk duyuyoruz. Yine aynı tarihlerde, Dolmabahçe Sarayı'ndaki Mefruşat Dairesi, Basın, Yayın ve Tanıtım amaçlarına uygun olarak hizmete girecek ve burada oluşturulacak Kültür-Bilim-Tanıtım Merkezi tarafından saraylarla ilgili

konferanslar düzenlenecek, sürekli sergiler açılacak ve değişik çağdaş gösteriler sunulacaktır. Ayrıca, Uluslararası İstanbul Kültür Festivali programı içinde, Dolmabahçe Sarayı Sanat Galerisi'nde bugüne kadar yeterince bilinmeyen "Öncü Türk Ressamlarından Bir Kesit" konulu bir sergi de yeni düzenleme içinde yerli ve yabancı tüm ilgililere sunulmuş olacaktır.

Ayrıca, şu anda Resim ve Heykel Müzesi olarak kullanılan Veliâht Dairesi'nin Millî Saraylar Daire Başkanlığı bünyesinde değerlendirilmek üzere, onarım ve restorasyonu için ön çalışmalara başlanmıştır. Bu arada Dolmabahçe Sarayı'nda bulunan ve bugüne kadar Hazine Dairesi'nde kapalı kalan bazı değerli eşya ve eserlerin, hazırlanacak uygun bir mekânda sergilenmesi kararlaştırılmıştır.

Bu vesileyle bir kere daha belirtmek isterim ki, bu çalışmalarda temel amacımız; 1924 yılında milletimize ve dolayısıyla Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne intikal etmiş, bu büyük tarih ve kültür mirasını, milletimize yakışır bir biçimde korumak, değerlendirmek ve yaşatmaktır. Bu konudaki girişimlerimiz daha da genişleyerek, süreklilik kazanacak ve inanıyoruz ki, gelecek kuşaklar bu mirastan daha sağlıklı sonuçlar elde edecektir."

Bu kararlar doğrultusunda yapılan ilk uygulamalarsa, 4-5 Temmuz günü düzenlenen bir dizi açılış-gezi-tanıtma toplantısıyla Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı Necmettin Karaduman tarafından kamuoyuna ve basına açıklandı, tanıtıldı. Cumhurbaşkanı Kenan Evren'in, Bakanların, yöneticilerin, sanat ve bilim adamlarının, basın mensuplarının ve çok sayıda konuğun katıldığı bu toplantı ve gezilerin ilk günü, yapılan basın toplantısında Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı Necmettin Karaduman şunları söyledi:

"Milli Saraylar Sempozyumu'nun bilimsel bir toplantı olarak sonuçlandırılması - ki şu anda size sunmuş bulunduğum 'Bildiriler' Kitabı bu sempozyumun somut sonucudur - başlangıçtaki amaçlarımızın yalnızca bir bölümünü oluşturuyordu. İşin asıl ağırlığı, asıl yoğunluğu arkadan gelmekteydi; konuşmaların ardından yapılacaklar önemliydi.

Bugün bu yolda önemli bir mesafe aldığımızı rahatlıkla söyleyebilirim. Sempozyumun hemen ardından başlatılan ve 'Bildiriler' Kitabı'nın hazırlıklarına paralel biçimde yürütülen çalışmalarla, sempozyumun getirdiği birikimler ışığında ilk uygulamalara başlandı. Önümüzdeki iki gün içinde bu ilk uygulamaları, derlenen bu ilk ürünleri sizlere tanıtmak ve sunmak için

bir dizi gezi ve açılış düzenledik. Bu iki gün içinde sizlerle birlikte saraylarımızın yeni birimlerini gezeceğiz, tanıyacağız, hizmete sokacağız. Sergiler açacağız, tarihsel mekânlarda müzik dinleyeceğiz. Bütün bunlar 'Milli Saraylar Sempozyumu'nun getirdiği birikimler ışığında üstlendiğimiz, yerine getirmeye söz verdiğimiz büyük değişimin ilk adımları, ilk meyveleridir. Bunları yenileri izleyecek ve çok kısa süre içinde Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne bağlı bütün saraylar, tarihi ve anıtsal değerleri ölçüsünde büyük ve önemli kültür odaklarına dönüşeceklerdir. Bunun için gerekli bütün yasal ve idari tedbirler alınmıştır, alınmaya devam edilmektedir.

Ana amacımız saraylarımızın birer Müze-saray, birer kültür merkezi olarak halkımızın hizmetine girmesi, yapıların kültür işlevi dışında yıpratıcı işlevlerle yüklenmemesidir. Sarayların halka açılmasıyla bugüne kadar yapılmış bazı eksik ve yanlışların da ortaya konması yararlı olacaktır. Önemli olan hataların görülmesi, düzeltilmesi, iyinin ve doğrunun bulunmasıdır.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı elindeki bu paha biçilmez tarih ve kültür hazinesinin, ülkenin kültür ve sanat yaşamı içinde hakettiği yeri alması için, üstüne düşen bütün görevleri yerine getirmeye, bilimin ve sanatın gösterdiği yolda hiç durmadan yürümeye kararlıdır.

Bugün burada, huzurlarınızda, bence bu gelişimin can noktasını, bir anlamda güç kaynağını oluşturacak, en önemli birimin açılışını yapmaktan da ayrıca mutluluk duyuyorum. Bu içinde bulunduğumuz yapı bölümü Dolmabahçe Sarayı'nın eski Mefruşat Dairesi, Milli Saraylar Sempozyumu çalışmalarının başlatıldığı ve sürdürüldüğü tarihî mekân, 'Milli Saraylar Daire Başkanlığı Kültür-Bilim-Tanıtım Merkezi' olarak hizmete girmektedir. Bundan böyle Milli Saraylar yönetiminde bilim ışığının, düşünce aydınlığının, sanat sıcaklığının yayılacağı odak noktası bu mekân ve bu mekânda görev yapacak olan birim olacaktır. Değerli basınımızla, köklü ve sıcak ilişkiler de buradan yürütülecektir.

Bu arada, değerli basınımıza bu iki gün içerisinde ve daha sonra yapılacak çalışmalar konusunda kısa da olsa bilgi vermeyi görev biliyorum. Kültür-Bilim-Tanıtım Merkezi'nin açılışından sonra, Dolmabahçe Sarayı'ndaki Kuşluk ve Kuşluk Bahçesi'ni, öğleden sonra ise Haliç'teki ünlü Aynalıkavak Kasrı'nı açıyoruz. Yarın bunları Yıldız Sarayı - Şale'nin, Beylerbeyi Sarayı

Ahır ve Mermer Köşklerinin açılışları izleyecektir. Eylül ayında Dolmabahçe Sarayı Harem bölümünü, Değerli Eşyalar Sergisi Salonu'nu açacağız. Bu arada okulların açılmasıyla birlikte İhlamur Köşkü ve Bahçesi'ni de düzenleyerek açmayı planlıyoruz. Çocuklarımız, gençlerimiz başta olmak üzere tüm sanat-severlerin burada tarihi bir ortam, yeşil bir çevre içinde çalışabilmelerini sağlamak istiyoruz. Bununla ilgili olarak Maiyet Köşkü sergi ve çalışma yeri olarak düzenlenmektedir. Merasim Köşkü ise müze-saray işlevini sürdürmektedir. Beylerbeyi Sarayı ve köşkleri kadar önemli olan Set Bahçeleri'nin düzenleme çalışmaları da hızla ilerlemektedir, 1986 yılı ortalarında tümüyle ziyarete açılacaktır. Sarı Köşk ise onarım programına alınmıştır. Maslak Kasırları'nın onarım çalışmaları bitirilmek üzeredir. Ancak, geniş çevresi İstanbul halkının dinlenme alanı olarak düşünüldüğü için, düzenleme çalışmalarının 1986 yazında sonuçlanması beklenmektedir.

Üzerinde dikkatle durduğumuz diğer bir konu, her açıdan önem taşıyan Saray Arşivi'dir. Bilimsel bir biçimde düzenlenmesini istediğimiz bu arşiv konusunda çalışmalar başlamıştır. İşlemler tamamlandıktan sonra ilgili bilim adamı ve uzmanların araştırmalarına açılacaktır.

Ayrıca hepimizin bildiği gibi, Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne bağlı sarayların büyük bir bölümü birbirinden önemli tarihi eşyalar ile donatılmıştır. Değişik malzemelerden özenle yapılmış bu eşyaların korunabilmesi, bunlarla ilgili uzmanların yetiştirilebilmesi için köklü kararlar alınmıştır. Girişimlerimiz olumlu sonuçlanırsa, Milli Sarayların ve diğer ilgili kuruluşların sorunlarının bir bölümü çözülmüş olacaktır.

Bütün bunların ardından şimdi 'Milli Saraylar Daire Başkanlığı Kültür-Bilim-Tanıtım Merkezi'ni açarken, bu Merkez'in geleceğe aydınlıklar getirmesini diliyor, gerek sempozyumun hazırlık çalışmalarında, gerekse bu içinde bulunduğumuz aşamada bizden yardımlarını esirgemeyen bütün bilim adamı, sanatçı ve uzmanlara, başta Kültür ve Turizm Bakanlığı olmak üzere bütün ilgili kuruluşlara, sıcak, içten desteklerinden dolayı basınımızın değerli üyelerine huzurlarınızda teşekkür eder, saygılar sunarım."

Aynı toplantıda bir konuşma yapan T.B.M.M. Başkanvekili ve Sempozyum Düzenleme Kurulu Başkanı Halil İbrahim KARAL da şu düşünceleri dile getirdi:

"'Milli Saraylar Sempozyumu'nun yapılmasından bugüne, yaklaşık yedi ay geçti. Bildiriler Kitabının hazırlanması için bu sürenin oldukça rahat bir süre

olduğu düşünülebilir. Ancak bütün yapılanlar gözönüne alındığında bu sürenin çok kısa bir süre olduğu ve zamanın çok dikkatli kullanıldığı hemen görülecektir.

Öncelikle kitap konusunda söylemek istediğim şeyler var. 'Milli Saraylar Sempozyumu - Bildiriler' Kitabına, sempozyumda verilen bildiriler, bildiri sahiplerince yeniden gözden geçirildikten sonra alındı. Bildiri metinleri üzerinde titiz bir tarama çalışması yapılarak kitaba kavramları ve özel adları içeren geniş bir dizin bölümü eklendi. Ayrıca "Saraylar" konusunda yayınlar taranarak kitabın sonunda oldukça geniş bir kaynakça oluşturuldu.

Bildiğiniz gibi Milli Saraylar Sempozyumu'nun konuları dört ana başlık altında toplanıyordu. Bu dört ana bölüm bir büyük ciltte toplanırken, kaynak taramaları sırasinde elimize geçen görsel malzeme, ilerde yapılacak araştırmalara kaynak oluşturmak üzere ikinci bir ciltte biraraya getirildi. Böylece Bildiriler Kitabı bir temel başvuru kitabı durumuna getirilmiş oldu.

Son olarak konuşan Sempozyum Yürütme Komitesi Başkanı Prof.Dr.Metin Sözen ise şunları söyledi :

"Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin kendine bağlı tarihsel ve kültürel mirasın sağlıklı korunması, değerlendirilmesi, yaşatılması yolunda, ülkenin tüm düşünce, bilim, kültür ve sanat çevrelerine yaptığı çağrının üzerinden henüz bir yıl geçmedi. Ama amaçlanan doğrultuda önemli adımlar atıldı. Bu konulara gönül vermiş, ülkenin kimliğinin, kişiliğinin güçlü korunmasına kendini adanmış, geçmiş-gelecek arasında sağlıklı bağlar kurabilmiş herkes, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin çağrısına katıldı, sürekli destek oldu. Bu Türkiye'de bu konularda son yıllarda alışmadığımız, unuttuğumuz bir dayanışmayı, ortak üretme mutluluğunu getirdi. Kuşaklar arasındaki yapay kopuklukları giderdi. Herkesin birbirinden çok şeyler öğrenebileceğini gösterdi. Kısacası umutlu, sağlıklı bir deney oldu.

Tüm bu yoğun çalışmalar süresince sürekli vurgulanan bir diğer önemli nokta vardı: Kültürün sürekliliği. Çünkü dünyada ve ülkemiz çevresinde siyasal, toplumsal, kültürel alandaki dalgalanmalar dikkate alındığında, ulusların varlıklarını kanıtlayacak göstergelerin başında, kültürel kimlikleri olduğu gittikçe güçlü ortaya çıkmaktadır. Bir toplum sağlıklı ve kişilikli olmak istiyorsa, kültürel kimliğini güçlü korumak, yaşadığı toprakların kültürel

varlıklarına sıkı sıkıya sarılmak zorundadır. Çünkü tarih, yağma, yangın, yıkımlarla değil, korumak, değerlendirmek ve yaşatmakla doğru yazılabilir. Üstelik bu konuda zengin, görgülü ve deneyli bir toplumuz.

Atılan adımlar, köklü girişimler bu nedenle büyük önem taşımaktadır. Başta, kendisine bağlı kültür varlıklarının korunması, değerlendirilmesi, yaşatılması konusunda olmak üzere bir bütünlük duygusu içinde olayı ele aldıklarından dolayı Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne ve Sayın Başkanı Necmettin Karaduman'a, Sempozyum Düzenleme Kurulu Başkanı Sayın Halil İbrahim Karal'a ve üyelerine, Yürütme Komitesi üyelerine ve Sekreteryada çalışan arkadaşlarıma en içten teşekkürlerimi sunar, bu konunun süreklilik kazanmasını candan dilerim."

Bu konuşmalarla başlayan açılış - gezi - tanıtım programı iki gün sürdü ve Milli Saraylar Sempozyumu'nun getirdiği birikimler ışığında girişilen ilk uygulamalarla, sempozyum sonrasının önemli bir aşaması daha sonuçlanmış oldu.

Böylece 'Milli Saraylar Sempozyumu', ulusal egemenliğin temsilcisi Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin önderliğinde, kültür mirasının korunması, değerlendirilmesi, yaşatılması yoluna gönül vermiş her düzeyden yöneticilerin, bilim adamlarının, düşünürlerin ve sanatçıların elbirliğiyle oluşturdukları, büyük bir kültür hareketine dönüştü. Konuyla ilgili tüm kişi ve kuruluşların içten katkı ve destekleriyle gerçekleştirilen, geleceğe ışık tutan birikimlerle sonuçlanan, kısa süre içinde ilk somut meyvalarını vermeye başlayan bu tarihsel toplantı, kültür tarihimizin en önemli sayfalarından birini oluşturacak niteliğe büründü. Daha ilk yıllarda, sınırlı olanaklar içinde, ülkemizin düşünce, kültür, bilim, sanat adamlarının, basın mensuplarının açık desteğiyle büyük yol alındı.

Bu hızlı gelişmeler değişik güçlükleri aşarak sürdürülmeye çalışıldı. Nitekim Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı seçildikten hemen sonra yetkililerden bilgi alan Yıldırım Akbulut, "1988 yılı Milli Saraylar'ımızda atılım yılı olacaktır" cümlesiyle bu durumu vurguluyordu. 1-6 Mart 1988 günleri arasında İstanbul'daki tüm saray, köşk ve kasırları gezisi öncesindeki kısa açıklamasında ise, bu önemli kültürel olayın aynı güçte sürdürüleceğini açıklıyordu:

"Saraylarımızı vatandaşımızın hizmetine sunabilmek için şimdiye kadar olduğu gibi bundan böyle de büyük bir çaba sarfedeceğiz. Çünkü bizim kültürümüzün tarihi değerlerimizin ifadesi olarak görüyorum saraylarımızı.. Ve bu işe meraklı, gönül vermiş olan arkadaşlarımızla birlikte en güzel şekilde muha-

fazaya gayret edeceğiz. Dolayısıyla vatandaşlarımızın hizmetine sunacağız. Onların, tarihlerini, değerlerini tanımaları imkanını hazırlayacağız. Şimdiye kadar olan çalışmalar memnuniyet vericidir. Biz bundan böyle bu çalışmalara devam edeceğiz. Belki bazı yenilikler ilave etmeye gayret sarfedeceğiz. Tabii, saraylarımızı dünyaya da tanıtmak istiyoruz. Görüldüğü gibi hepimizin müşahade edeceği, gurur duyacağı güzel, muhteşem eserler. Bunun bilinmesini ve tanınmasını sağlayacağız. Tüm yetkililer, tüm görev alan arkadaşlar hep bu gayret içinde olacaklardır. Zaten benim bugün İstanbul'da bulunuşumun nedeni de budur. 3-4 gün çalışmalarımızı sürdüreceğiz. Ve bu gayeye, bu hedefe ulaşabilmemiz için arkadaşlarımızla birlikte çalışacağız."

Yıldırım Akbulut, incelemelerini tamamladıktan sonra 5 Mart 1988 günü Dolmabahçe Sarayı'nda bir basın toplantısı düzenleyerek sonuçlanan ve sonuçlanacak konular üzerinde geniş bilgi verdi :

"Cumhuriyet döneminde (3 Mart 1924'de) çıkarılan 431 sayılı Kanunla, millî hâkimiyetin kayıtsız ve şartsız temsilcisi olan Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne devredilen ve o güne kadar yeterince değerlendirilememiş, sadece bakım ve onarımları ile yetinilmiş kültür mirasımız Milli Saraylarımız, günümüze kadar güçlü bir şekilde korunmuş, özlenen ve amaçlanan doğrultuda da yol almıştır.

Milli Saraylarımızı oluşturan saray, köşk ve kasırların önemine uygun olarak daha iyi korunması, bakımı ve kullanımı Türk ve Dünya kamuoyuna daha etkin tanıtılması ve değerlendirilmesi hedeflenerek 15-17 Kasım 1984 tarihleri arasında düzenlenen Milli Saraylar Sempozyumu ardından ülkemizin kültür, bilim, sanat ve basın çevrelerinin destek ve katkılarıyla ilk sonuçlar alınmaya başlanmıştır.

Saraylarımızın kimliklerine uygun müze-saray olarak değerlendirilmesi, bilimsel araştırmalara ve dış dünyaya yoğun biçimde açılması yolunda büyük adımlar atılmıştır. Çok kısa bir süre önce kapalı olan mekânlar bugün yerli - yabancı tüm konuklara açılmıştır.

Saray, köşk ve kasırlarda 'müze içinde müze' nitelikli olarak oluşturulan birimlerin sayıları her geçen gün artmaktadır.

Dolmabahçe Sarayı'nda I. ve II. Değerli Eşyalar Sergi Salonları, Kuşluk, Dolmabahçe Sanat Galerisi ve Hareket Köşkları; Beylerbeyi Sarayı'nda Anadolu yakası kültür merkezi niteliğindeki Sarı Köşk ile Sergi Salonu olan Ahır

Köşk'teki etkinlikleri örnek olarak verebiliriz. Temel amacımız, saraylarımızı tüm halkımıza ve dünya kültürüne açmaktır. Her açılan birim, gelecekte daha güçlü yaşatılabilmesi için yeniliklerle donatılmaktadır.

1988 yılını, sarayların yakın çevreleriyle bütünlüğe kavuşturulacağı en büyük atılımları yapacağımız yıl olarak görüyoruz. Bu yılın sonuna kadar saraylarımızı çok sınırlı bölümleri dışında bütünlüğe kavuşturacağız.

Dolmabahçe Sarayı Valide Kapısı ilk defa açılacaktır. Böylece, Cariyeler Dairesi'ni, uluslararası sergi yeri olarak Gedikli Cariyeler Dairesi, İç Hazine ve Harem Bahçesi'ni de katacağız. Beylerbeyi Sarayı'nın ünlü Tünel'i ile Yıldız Sarayı'nın İstabl-ı Âmire-i Ferhan ve çevresindeki yapılar da aynı tarihlerde bitirilecektir.

Aynalıkavak Kasrı'nda Türk Çalgıları Sergisi, müzeye dönüşme aşamasındadır. Ulusumuz ve dünya ulusları çocukları ile İstanbul halkı için etkinliklerle açılacak Maslak Kasırları Ulusal Egemenlik Korusu'nda çalışmalar sürmektedir.

Sınırlı bir bölümü açık olan saray, köşk ve kasırlardan Dolmabahçe Sarayı'nda Kültür-Bilim-Tanıtım Merkezi, ona bağlı olarak Gösteri ve Sergi Salonları, Dolmabahçe Sarayı Harem Bölümü, Kuşluk, Kuş Köşkü, Kuş Hastanesi, Kuşluk Bahçesi, Dolmabahçe Sanat Galerisi, Değerli Eşyalar Sergi Salonları, uluslararası etkinlikler için Hareket Köşkleri Selâmlık ve Harem bölümleri ile Veliâht Dairesi Bahçesi ve Serası, Beylerbeyi Sarayı'nda Set Bahçeleri, Sarı Köşk, Mermer Köşk, Ahır Köşk, İhlamur Kasrı'nda Merasim ve Maiyet Köşkleri, İhlamur Kasrı Bahçesi, Yıldız Sarayı'nda Şale ve Bahçesi, Maslak Kasırları'nda Kasr-ı Hümayûn, Mabeyn-i Hümayûn, Çadır Köşkü, Paşalar Dairesi ve Limonluk Bölümleri Türkiye'nin kültür ve sanat ortamına katılmış, kısa sürede farklı özellikler taşıyan birer müze-saray kimliğine kavuşmuşlardır. Bütün bu çalışmalar için oluşturulan Milli Saraylar Daire Başkanlığı Kültür-Bilim-Tanıtım Merkezi'nde de bilimsel araştırmalardan tanıtıma, arşivlerin düzenlenmesinden tarihi belgelerin, eşyaların yeniden değerlendirilmesine, bunların bilgisayara geçirilmesine, atölyelerde çırak-usta ilişkilerine kadar çok yönlü çalışmalar yapılmaktadır. Tablo, mobilya, porselen, aydınlatma elemanları, tarihî saatler, halı ve tekstil dallarında oluşturulan uzmanlık bölümleri ile de önemli bir adım atılmıştır. Onarım ve bilimsel araştırmada genç kuşaklara ulaşmak en büyük hedefimizdir.

Dünya tanıtımında istenen düzeye ulaşmak yolunda başta Avrupa Konseyi ülkeleri olmak üzere çeşitli kurum ve kuruluşların sıcak ilgisini görmekteyiz. Bu işbirliğinin bundan sonra da devam edeceği ümidini taşımaktayım.

Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne emanet edilen tarihî mirasımız Millî Saraylarımız kapsamındaki saray, köşk ve kasırları, araştırmadan onarıma, tanıtımdan çevre düzenlemesine kadar geçmişten geleceğe bütünlük gösteren bir kültür akışı içinde genç kuşaklara aktarmak temel hedefimiz olacaktır."

Bu basın toplantısından yedi ay sonraki 17 Kasım 1988 tarihli basın toplantısında ise, 1984 yılından bu tarihe kadarki gelişmelerin toplu bir değerlendirmesini yaparak, açılacak yeni yerler konusunda, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı Yıldırım Akbulut, birbirini izleyen yenilikleri şöyle açıklıyordu :

"Bugün, Milli Saraylar'a bağlı Dolmabahçe ve Beylerbeyi saraylarının önemli bölümlerini açacağız. Bundan dört yıl önce bugün, 1984 yılı 17 Kasım'ında Yıldız-Şale'de, "Milli Saraylar Sempozyumu'nun kapanış gününde, Türk ve Dünya kamuoyuna açıklandığı gibi, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı ve Başkanlık Divanı, çok geniş bir zaman dilimi içinde oluşmuş bu köklü ve özelliklerle yüklü mirası, gittikçe zenginleştirerek, inceliklerine inilerek geleceğe aktarmayı kaçınılmaz bir görev olarak ele aldığını bildirmiş, sonuçta bugünlere ulaştırmış bulunmaktadır. Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlık Divanı'nın tarafsız ve kurumlarüstü varlığı, böylesi bir sorumluluğu, bir anlamda daha 1924'de Cumhuriyet'in o güçlüklerle dolu yıllarında üzerine almış, dün içinde devletin yönetildiği bu özel ve değerli mirasın günümüze ulaşmasını sağlamıştır. Ancak, artık bu birbirinden önemli kültür varlıklarının yaşatılması, onarılması, değerlendirilmesi ve tanıtılması, belirli bir yaklaşımı, çağdaş bilgi ve becerilere ihtiyaç göstermektedir.

1984 yılından başlayarak bu yolda önemli aşamalar katetmiş bulunuyoruz. Siz, değerli basın mensuplarına yaptığım ilk açıklamada da vurguladığım gibi, şimdi artık önemli olan, yapılanlar kadar yapılacaklar ve bunun Türk ve Dünya kamuoyunda gereken desteği sürekli bulmasıdır: Gerçekten bugüne kadar dış ve iç dünyada gördüğü destek ve ilgi umulanın çok üstünde boyutlara ulaşmıştır. Daha dün denecek kadar yakın bir tarihte başlayan bu çalışmalar, etkilerini kısa zamanda göstermiş, Milli Saraylar'a bağlı saray, köşk ve kasırlar, yapıldıkları yılların bütünlüğüne ulaşmaya başlamışlardır. Bu nokta çok önemlidir. Çünkü, daha birkaç yıl öncesine kadar sınırlı bölümlerini görmek,

tanımak olanağını bulanlar, artık saray, köşk ve kasırların şimdiye kadar görmedikleri birbirinden önemli bölümlerini görebiliyorlar, değişik amaçlar için kullanabiliyorlar. Artık Dolmabahçe, Beylerbeyi Sarayları başta olmak üzere birçok köşk ve kasırda, 'Müze İçinde Müze' bölümlerine rastlanmakta, her birimin önemi ortaya çıkmakta, böylece Türk ve Dünya halkı geçmiş kültür mirasımızın inceliklerini duyabilmekte, gelecek kuşaklara da sağlıklı ortamlar hazırlanmaktadır. Bütün gücümüzle 1990 yılı sonlarına doğru bu açık ve kapalı ortamları kimliğine uygun hayata geçirmeyi, 2000 yılına kadar da 70.000'i aşan birbirinden önemli tarihi malzemeyi günışığına çıkarmayı, sağlıklı onarmayı ve ayrıntılı tanıtmayı amaçlıyoruz. Kuşkusuz bunun için bütün çağdaş teknolojinin getirdiği kolaylıklardan yararlanmak durumundayız.

Yaptığımız ilk basın toplantısının üzerinden uzun bir zaman geçti. Bu süre içinde gittikçe yoğunluk kazanan çalışmalarımızın sonucunda artık sizlere yeni birimlerin açılacağı müjdesini verecek durumdayız. Bütün bunlar genel felsefemize, yapılan geniş planlama çalışmalarına uygun gelişmelerdir. Kısacası bunlar, saray, köşk ve kasırların bütünleştirilmesi doğrultusunda çalışmalardır. Bu anlamda ilk örnek, Dolmabahçe Sarayı'nın Kuşluk Bölümü'dür. 1984 yılında Saray'ın bütünlüğünü, birimlerini doğru açıklamak, 'Müze İçinde Müze' anlayışını yaygınlaştırmak için Kuşluk Bahçesi, Harem Bahçesi, Veliht Dairesi Bahçesi ve çevresindeki birimler ele alınmış, bunlardan Veliht Dairesi bölümü, Hareket Köşkleri ve Seraları ile İstanbul sanat ve kültür ortamı için canlı bir merkez olmuştur. 1989 yılında ise, Valide Kapı açılarak, Harem Bahçesi çevresindeki Cariyeler, Gedikli Cariyeler, İç Hazine ve diğer yapılar hizmete girecek, izlediğimiz programın bir bölümü daha gerçekleşecektir. İşte bu anlamda bugün öğleden sonra Bendegân Kapısı'nı açarak, Türk ve Dünya halkının bu bölümden yararlanmasını sağlıyoruz. bu birim iki açıdan önem taşımaktadır: Birincisi, uzun yıllar bırakılmış mekânlar, kimliğine uygun onarım görerek değerlendirilmekte, ikincisi ise, bu yeniden değerlendirme sırasında Milli Saraylar'ın birbirinden önemli tarihi malzemesi gün ışığına çıkmakta, yeni çalışmalara olanak vermektedir. Artık, Bendegân Kapısı'nın açılmasıyla, bu bölümü gezecekler saray, köşk ve kasırlarımızda değişik malzemeye çalışmış sanatçıların elinden çıkmış kuş tasvirlerini, türünde tek örnek olan "Saray Süslemesinde Kuş" başlıklı sergide görebileceklerdir. Çocuklarımızdan sanatçılarımıza kadar herkesin beğenisini kazanacağını umduğumuz bu sergiyle, ayrıca dün çok yıpranmış bir mekân tekrar

yaşama geçmiş olacaktır. Bunun üst katında ise 'Osmanlı Sarayında Manzara Resmi' başlıklı sergiyle de, Milli Saraylar'ın zengin resim koleksiyonundan değişik bir kesit sunulmaktadır. Birbirinden önemli, çoğu yeterince bilinmeyen bu tablolar, sanırım sanatseverlerin ve araştırmacıların beğenisini kazanacaktır. Bu iki sergiden sonra, Dolmabahçe Sarayı'nın üzerinde çok durulan, şimdiye kadar geziye açılmayan bir başka çok özel birim, Camlı Köşk'ü açacağız. Osmanlı saraylarının avlular çevresinde oluşan, içe dönük ortamının dışa yansımalarının bir örneği olan Camlı Köşk ve bitişiğindeki Sera, mimarisi kadar süslemesiyle de çok yönlü özellikler taşımaktadır. Burada yer yer onarımlar devam etmekle birlikte, bütünü görmek mümkün olacaktır. Artık, Bendegân Kapısı'ndan girenler bunlardan başka Kuşluk Bahçesi'ni, Kuşluk Köşkünü, Kuş Hastahanesi'ni ve Kuşluk'u görebilecekler, böylece geçmiş kültürümüzün incelik ve özelliklerinin bir bölümüyle tanışacaklardır. Ayrıca, çağdaş düzenleme ve sergilemelerle de bunun desteklendiğini görecektirler.

Beylerbeyi Sarayı'nın 'Tarihi Tünel'ini de bugün açıyoruz. Bu Tünel'in açılması da daha önce belirttiğim gibi, saray, köşk ve kasırların eski kimliklerine kavuşturulması, bütünlüklerinin sağlanması amacıyla. İstanbul Büyükşehir Belediyesi, TEK ve PTT'nin yoğun çabalar sonucu kendileriyle ilgili işlemleri bitirmelerinden sonra bu birim tamamlanmış bulunmaktadır. Beylerbeyi Sarayı'ndaki çok değişik bir anlayışın ilk işareti olan bu Tünel ile, bir yandan gittikçe özelliklerini yitirmekte olan bir tarihi miras kurtarılmış, öte yandan Türkiye'nin tanıtılması için değerlendirilmiş olmaktadır. II. Mahmut döneminden beri değişik biçimde kullanılan uzun yıllar Üsküdar - Beykoz bağlantısını sağlayan Beylerbeyi Tüneli'nin yeni bir kimliğe kavuşması, sanırım herkesi, bütün sanatseverleri mutlu edecektir. Çünkü artık Beylerbeyi Sarayı'nı gezecekler, Saray'a buradan girecek, başta Türkiye, İstanbul, Boğaziçi, Milli Saraylar'la ilgili kültürel etkinliklerin tanıtıcı malzemesiyle karşılaşacaklardır. Bu tür bir çalışma, kuşkusuz diğer kurum ve kuruluşlarla yapılacak ortak programlarla zaman içinde geliştirilebilecektir. Ancak, gerekli ortam hazırdır. Böyle değişik bir ortamdan Saray'a girenler Selâmlık Bahçesi'ne ulaşacaklar, Saray'ın Selâmlık ve Harem bölümlerini, Ahır, Mermer ve Sarı köşklarini, ünlü Set Bahçeleri'ni görebilecekler, dünden çok farklı bir ortamla karşılaşacaklardır. Kuşkusuz bu bütünleştirme çalışmaları daha da güçlenecek, birkaç yıl sonra Beylerbeyi Sarayı İstanbul'un Anadolu Yakası'nın kültür ve sanat merkezi niteliğine bürünecektir. Bunun için gerekli birikim ve ortam vardır.

Burada bir noktayı da belirtmeden geçemeyeceğim. Bütün bu yoğun çabalar sağlıklı ve uygulamaya dönük bir eğitim ve işbirliği anlayışıyla gerçekleştirilmektedir. Bir yandan ilgili eğitim ve kültür kuruluşlarıyla işbirliği yapılmakta, öte yandan da genç uzmanların yetişmesi sağlanmaktadır. Sağlıklı bir onarım ve tanıtma da ancak böylesi çabalarla mümkündür. Ayrıca, böylesi köklü girişimler dış dünyada da gerekli yankıyı bulmaktadır. Avrupa Konseyi'ne bağlı, onarımlarla ilgili birimler, Türkiye'deki bu girişimleri ilgiyle izlemekte, ortak çalışma ortamı aramaktadırlar. Bu girişimlerin yoğunlaşması ve İstanbul'un bu tür çabaların merkezi olması en içten dileğimizdir.

Sözlerimi bitirmeden, bildiğiniz bir durumu daha açıklamak isterim. Her yıl olduğu gibi 1989'un ilk aylarında da bir basın toplantısı yaparak, yapılacak, gerçekleştirilecek işler için ayrıntılı açıklamada bulunacağım. Ayrıca bu çalışmaları yerinde görme fırsatımız da olacaktır. O zaman eğitim-araştırmadan onarıma, yeni düzenlemelere kadar çok yönlü gelişmelerin bütün aşamalarını izlemiş olacağız. Gene bildiğiniz gibi, bu tür çok yönlü özellikler, incelikler gösteren alanlarda, süreklilik ve açıklık en önemli noktadır. Sanırım bu konuda Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı ve Başkanlık Divanı üzerine düşen görevi büyük bir dikkat ve özenle sürdürmektedir."

Gerçekten Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı ve Başkanlık Divanı büyük bir titizlikle konuya süreklilik kazandırmak üzere bir dizi girişimde bulundu. Nitekim, 11 Aralık 1989 tarihinde Milli Sarayları ilk ziyaretlerinde Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı İ. Kaya Erdem, bu konuya kısa konuşmasında değinerek düşüncelerini şöyle açıkladı :

"Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı'na seçilmemden sonra, İstanbul'a yaptığım bu ilk ziyarette Meclisimize bağlı Milli Saraylar konusunda bilgi aldım ve bu kültür varlıklarımızın bir bölümünü daha yakından görme imkanı buldum. Bu ziyaret vesilesiyle de, her zaman çok yakın ilgi ve desteklerini gördüğümüz Üniversitelerimizin değerli Rektörleriyle, il yöneticileriyle ve basınımızın temsilcileriyle de görüşme imkanı bulduğum için mutluluk duyuyorum.

Bilindiği gibi, 1984 yılında, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin tarafsız öncülüğünde bilimsel düzeyde gerçekleştirilen Milli Saraylar Sempozyumu'nun ardından başlatılan yoğun çalışmalar bugüne kadar akıp gelerek, milletin malı olan Milli Saraylarımızın sağlıklı bir kültür yapısı içerisinde değerlendirilmesi, kitle turizmine ve bilimsel araştırmalara açılması yönünde çok yararlı ve değerli sonuçlara ulaşılmıştır. Bu çalışmaların sürekliliğini

esas alarak, bundan sonraki ilk aşamada, bize miras olarak bırakılan devletin yönetildiği ve yönetenlerin içinde yaşadığı Milli Saraylarımızın, Atatürk'ün dediği gibi "Milletimizin malı olan" sarayların, O'nun hedeflediği doğrultuda, en kısa sürede eski bütünlüklerine ulaştırılması sağlanmış olacaktır. 2000 yılına kadar, çağdaş teknoloji kullanılarak 70 bin dolayında objenin bilimsel niteliklerini ortaya koymak, envanterini çıkarmak, arşivi sistematik olarak düzenleyip açmak ve çok önemli gördüğümüz restorasyon konusunda yetişmiş insangücü sayısını artırmak ve böylece gelecek kuşaklara daha sağlıklı ve güvenli bir kültür mirası bırakmak istiyoruz.

Kuşkusuz, bu çalışmalar süresince başta Üniversiteler olmak üzere tüm bilim ve kültür çevreleri ve basınımızla başlattığımız sıkı işbirliğini daha da artırarak sürdürülmesi gereğine işaret etmek istiyorum.

Milli Saraylarımızın, Türk ve dünya kamuoyuna açılmasının çok önemli bir tarafı da eleştiri ve önerilere açık hale getirilerek, yanlışlıkların düzeltilmesini sağlamaktır. Bütün Kurum ve Kuruluşların eleştirilerine daima açık olduğumuzu özellikle belirtmek isterim. İstanbul'a her gelişimde, bu konudaki gelişmelerle ilgili olarak basınımıza açıklamalarda bulunacağım. Ayrıca, bilim ve kültür adamlarımızla temaslar yaparak, gelişmelerin gözden geçirilmesini sağlamış olacağız.

Sonuç olarak diyebilirim ki, Milli Saraylarımızla ilgili bütün konularda çalışma sürekliliği en büyük hedefimizdir. Eğer dünyaya çağdaş yöntemler içinde, düzeyli bir biçimde sonuca ulaşıldığını gösterebilirsek, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin tarafsız önderliğindeki bu hareket, hem ülkemiz için ve hem de diğer ülkeler için yeni ufuklar açacaktır. Bütün kişi, kurum ve kuruluşlara gösterdikleri yakın ilgi ve destekleri için teşekkürlerimi sunarım ve bu desteklerinin devamını dilerim."